ISSN: 2229-4929

AKSHAR WANGMAY

UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal

March, 2020

Dr. Dilip B. Shinde
Principal
Maratha Vidya Prasarak Samaj's
GMD Arts, BW Commerce & Science College, Sinnar, Nashik.

Mr. N. K. Jadhav **Dr. Subhash B. Ahire** **Dr. Pawan J. Tambade**

Dr. Nanasaheb Suryawanshi
Address : Pratik Prakashan, 'Pranav' Rukmenagar,
Thodga Road, Ahmedpur, Dist. Latur, 433515,

International Peer Reviewed
UGC CARE Listed Journal

March 2020

"Use of ICT in Teaching-Learning and Management of Institutions"

Executive Editor
Dr. Dilip B. Shinde
Principal
Maratha Vidya Prasarak Samaj's
GMD Arts, BW Commerce & Science College, Sinnar, Nashik.

Co-Editors
Dr. Pawan J. Tambade
Dr. Subhash B. Ahire
Mr. N. K. Jadhav

Chief Editor
Dr. Nanasaheb Suryawanshi
Pratik Prakashan, 'Pranav' Rumkenagar,
Thodga Road, Ahmedpur, Dist. Latur, 433515, Maharashtra.

The editors shall not be responsible for the originality and thoughts express in the research articles. The author(s) shall be solely held responsible for the originality and thoughts express in the research articles

INDEX

No	Name of Author(s)	Title of the Paper	Page No.
1	D. V. Nandre	Uses of ICT in Educational Office Automation System: A Study	1-5
2	B. P. Sonawane	Study of the Overview of ICT Tools for the Development of Science Education in Tribal and Rural Learners	6-11
3	G. H. Barhate and Y. V.Chandratre	ICT in Education	12-14
4	Dilip B.Shinde	Challenges in IFRS implementation in INDIA	15-20
5	K. D. Pawar and R. L. Karad	A study of importance of information and communication technology in commerce	21-24
6	U. A. Pathade	An ICT based learning of geospatial technology to asses cyclones: a comprehensive study in geography disciplines	25-30
7	V. S. Palekar	The Importance of ICT Resources in Teaching-Learning Chemistry Education in the Technology Era	31-35
8	Priya Abraham, Anita Nayak, Jigna Machhi, Anita Sanap	The role of ICT tools in teaching science in higher education	36-39
9	A. P. Sawale	Role of ICT in the development of fruits farmers in Nasik Taluka	40-43
10	V. C. Rahane and K.H. Shukla	Internet Search Engine and Techniques for Web Address	44-48
11	C. E. Gurule	Use of ICT in Teaching Word Formation in English	49-51
12	S.S. Rudrawar	Use of Educational Software as ICT Tool in Teaching and Learning Process	52-57
13	S. R. Boraste and Dhiraj Zalte	A study of recent technologies in business communication and negative impact of technology on business communication	58-36
14	P. E. Avhad and K. H. Shukla	Role of librarian in digital environment	64-68
15	M.R.Gaware and J.S. Aher	Gaussian Software: An effective tool for theoretical study of molecular properties	69-76
16	Shreyas D. Shelke	Importance of ICT in commerce learning and teaching	77-82
17	Rohini S. Dhikale	Role of ICT in Teaching Social Sciences	83-87
18	Deepika S. Shinde	Use of ICT in Self Directed Learning for Commerce Students	88-93
19	Dond G. R.	Inquiry Training Model in Classroom Teaching	94-96
20	Sharad K. Binnor	Effective Use of ICT for Conducting Research in Humanities	97-99
21	P. D. Kamthekar and R. P. Khavanekar	Integration of ICT into Curriculum: A Future Need me'	100-105
22	N. B. Saste	Impact of ICT on academic libraries	106-109

No	Name of Author(s)	Title of the Paper	Page No.
23	Santosh S. Thakare	Impact of Information Communication Technology (ICT) on Academic Libraries	110-113
24	Bharat N. Shelke and Pawan J. Tambade	Use of ICT in Teaching-Learning in Chemistry	114-116
25	Kiran A. Hugade	GIS in Educational Institutions - an overview	117-123
26	Pratima Balasaheb Pawar	Effectiveness of ICT in Education System of India	124-127
27	S.G. Kshirsagar and Annapure Sahebrao	Use and effect of ICT on teaching-learning platform: A review	128-131
28	Sonal G. Bairagi	Today's need use of ICT for Educational Management	132-135
29	Rupali P. Kotwal	Role of ICT in Teaching Commerce	136-138
30	Deepak K. Khurche	ICT and educational management	139-141
31	Subhash Bandu Ahire	Information and Communication Technology (ICT) Literacy: A Basic Need of LIS Professionals	142-149
32	Harshal Dabhane, Pawan Tambade, Suresh Ghotekar, Vijay Medhane	Role of ICT in the Development of Curriculum in Chemistry	150-153
33	Nitin Bhagachand Bachhav	Web 2.0 Tools And Application In Libraries Services: A New Trend	154-158
34	Kulthe Pravin R.	Free Online Resources (DOAJ, Open Access Books)	159-164
35	Bhagwat W. Chavre	A Review On E- Content Development and E-Learning	165-171
36	Poonam B. Waghmare	Augmented Reality: A Innovative And Interactive Tool	172-175
37	Pawar Subhash and Shirore Chetan	Application of Augmented Reality for Teaching and Learning Mathematics to Under-Graduate and Post Graduate Classes	176-179
38	Birari Minakshi	Utilization of ICT in Teaching-Learning Process of Chemistry	180-187
39	Patil Ganesh Raosaheb	The Role of ICT to Make Teaching Learning Successful in Advanced Education	188-193
40	Kavita Maruti Ghughuskar	Flipped Classroom: An Effective Learning Strategy	194-196
41	P D Garud	The Role of ICT in Research	197-201
42	P. J. Tambade, B. N. Shelke and H. A. Dabhane	Exploration of ICT for Online Chemistry Talent Search examination for students of rural college: A case study	202-207
43	Kiran Rakibe	Use of ICT in Teaching-Learning and its Challenges	208-212
44	Dond G. R.	Effective Instructional Design by web. 2.0 in Teaching Learning	213-215
45	Krishna S. Shahane	Merits of information and communication technologies in modern education system	216-218

No	Name of Author(s)	Title of the Paper	Page No.
46	Pratap B. Atre & Kailas Khonde	भूगोल विषयाच्या अध्यापनात मोबाईल अप्सचा वापर	219-222
47	S. P. Vyalij	ग्रंथालय व माहितीशास्त्र विकासातील माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची भूमिका	223-227
48	Pravin K. Shinde	सामाजिक शास्त्रात माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर	228-231
49	Archana R. Pagar	माहिती तंत्रज्ञानाचा लोकप्रशासनावरील प्रभाव	232-235
50	Dayaram D. Pawar	माहितीसंप्रेषण तंत्रज्ञानातील उद्योन्मुख शिक्षण	236-238
51	Kailas R. Khonde	शालेय अध्यापनात विविध तंत्रज्ञान प्रणाली वापर : एक अभ्यास	239-243
52	Nitin K. Jadhav	सामाजिक शास्त्रातील माहिती व तंत्रज्ञान वापराची वास्तविकता आणि आव्हाने	244-246
53	M. A. Bhadane	अध्ययन अध्यापनासाठी आधुनिक अध्यापनशास्त्रीय प्रवाह	247-250
54	Sunita K. Jagtap	माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाद्वारे समाजकार्य अभ्यासक्रमातील शैक्षणिक सहलीचे सादरीकरण	251-254
55	Kailas Khonde and Bhushan Gawande	अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत आयसीटीचा वापर – एक दृष्टीक्षेप...	255-258
56	Rajendra V. Pawar	सामाजिकशास्त्रा मधील आय. सी. टी. ची भूमिका	259-261
57	Vilas Deshmukh	समाजशास्त्रीय शिक्षणात आयसीटीचा वापर	262-265
58	Rajendra Agwane	सामाजिक शास्त्रातील माहिती व संसूचन तंत्रज्ञानातील बदलते प्रवाह आणि उपयोग	266-269
59	Chandraprabha Nikam	भारतातील ग्रामीण क्षेत्रातील उत्कृष्ठ शिक्षणासाठी माहिती तंत्रज्ञान साधने वापरातीलसंधी व समस्या	270-277
60	Pratibha Jagtap & D. D. Pawar	अध्ययन-अध्यापनातील तंत्रज्ञानाची विविध साधने वापर – एक दृष्टीक्षेप	278-281

Akshar Wangmay: UGC Approved & Peer Reviewed International Research Journal | ISSN: 2229-4929
RNI: MAHMAR 36829-2010

सामाजिकशास्त्रा मधील आय. सी. टी. ची भूमिका

राजेंद्र विश्वनाथ पवार

संरक्षणशास्त्र विभाग प्रमुख

सिन्नर महाविद्यालय, सिन्नर जि. नाशिक

मेल आयडी: pawarrajendra28@gmail.com

प्रस्तावना :-

आय सी टी माहिती तंत्रज्ञान अतिशय वेगाने विकसित होत आहे. हे तंत्रज्ञान सर्व विषयामध्ये उपयुक्त आहे आज सर्व महाविद्यालया मध्ये इंटरनेट आल्यामुळे आय टी ज्ञान, कौशल्य आणि समजून घेण्याचा प्रयत्न झाला. या बदलामुळे माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान आत्मसात करणे आवश्यक बनले. योग्यरीत्या, सुरक्षीतपणे, प्रभावीपणे आणि फलदायीपणे शिकविणे सुलभ झाले या तंत्रज्ञानामुळे अचूकता आणि नियंत्रणाबद्दल शिकविण्याचा मार्ग म्हणून एकमेकांना सूचना व सुसवांद साधला जावू लागला.संप्रेषण तयार करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या तांत्रिक साधनाचा योग्य पध्दतीने वापर करणे आवशक आहे.. ध्वनी, स्थिर आणि हलणारी चित्रे, ग्राफिकल तंत्रज्ञान यामुळे आय सी टी वर्गखोलीत शिकविणे मनोरंजक आणि प्रभावी बनले आहे. १९९० पर्यंत शिक्षणासाठी तंत्रज्ञानाची निवड मर्यादित होती कारण हे तयार आणि वापरण्यासाठी महाग व आवश्यक उच्च कुशल तंत्रज्ञ होते त्याना त्यावेळी रेडीओ, टी.व्ही. ओव्हरहेड प्रोजेक्टर, स्लाईड प्रोजेक्टर इत्यादी होते कार्यक्षमता सुधारण्यासाठी संगनक आणि इंटरनेटचा उत्तम उपयोग केला जाऊ शकतो आणि सर्व स्तरावर आणि औपचारिक व अनौपचारिक अशा दोन्ही प्रकारे शिक्षणाची प्रभाविकता साधली जाते. भारतातील शैक्षणीक प्रणालीवर प्रचंड दबाव आहे २१ व्या शतकातील विद्यार्थांना आवश्यक असलेले ज्ञान आणि कौशल्य शिकविण्यासाठी आय सी टी चा वापर करणे या शतकातील अध्यापन-शिक्षण प्रक्रियेत महत्वाची भूमिका आणि शिक्षक व शिकणाऱ्या अशा दोन्ही जबाबदाऱ्या बदलल्या आहेत. २१ व्या शतकात शिक्षक व विध्यार्थ्यांना शिक्षणाची दृष्टी आवश्यक आहे.

संशोधनाची उदिष्टे :-

१. आय सी टी चा वापर केल्यामुळे शिक्षकांना वर्गात टीचिंग करणे सोपे झाले आहे.
२. आय सी टी चा वापर केल्यामुळे शिक्षकांना टेबल, मूल्यमापन, संकल्पना, वेगवेगळया आकृत्याकाढणे सोपे झाले आहे.
३. नवीन माहितीच्या सामर्थ्यावर प्रभावीपणे उपयोग करणे आणि शिक्षण सुधारण्यासाठी संवाद तंत्रज्ञान प्राप्त आहे.
४. ध्वनी, स्थिर आणि हलणारी चित्रे, ग्राफिकल तंत्रज्ञान यामुळे आय सी टी वर्गखोलीत शिकविणे मनोरंजक करणे.
५. रेडीओ, टी.व्ही. ओव्हरहेड प्रोजेक्टर, स्लाईड प्रोजेक्टर इत्यादी मुळे कार्यक्षमता सुधारण्यासाठी संगणक आणि इंटरनेटचा उत्तम उपयोग करणे.

संशोधन पद्धती:-

सद्यस्थितीतील [illegible] [illegible] पराग[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कागदपत्रांचा आधार घेण्यात येईल. [illegible] शिक्षण विभागाचे महत्व, वेगवेगळ्या प्राथमिक, दुय्यम संशोधन साधनांचा उपयोग करणे तसेच वेगवेगळ्या नियतकालिकाचा वापर करून त्यातील सशोधन लेखाच्या आधारे वेगवेगळी मते जाणून घेण्याचा प्रयत्न केला जाईल त्याशिवाय या सशोधन प्रबधामध्ये वेगवेगळ्या क्षेत्रातील उदा. शैक्षणिक अधिकारी, संगणक तज्ञ, विद्यार्थी यांचे या संदर्भात मते जाणून घेण्यासाठी मुलाखत पध्दतीचा अवलंब केला जाईल. अशा मुलाखतीचा या प्रबधामध्ये निष्कर्ष काढण्यासाठी उपयोग होऊ शकेल सशोधन साठी विविध प्रकाशनातर्फे प्रकाशित झालेली पुस्तके तशेच इंटरनेटवरील संबंधीत वेबसाईटचा देखील वापर करण्यात येईल .

सामाजीकशास्त्र मधील आय. सी. टी. ची भूमिका:-

सामाजीकशास्त्र मधील आय. सी. टी. ची भूमिका अत्यंत महत्वाची आहे कारण आज संरक्षणात वेगवेगळी साधने उपलब्ध झाली त्यामुळे बदल आवश्यक आहे. कोणत्याही शैक्षणीक सुधारणाचे यश प्रभावी शिक्षणावर अवलंबून असते अशी प्रक्रिया जी शिक्षकांच्या गुणवतेवर अवलंबून असते. नवीन माहितीच्या सामर्थ्यावर प्रभावीपणे उपयोग करणे आणि शिक्षण सुधारण्यासाठी संवाद तंत्रज्ञान शिक्षक असणे आवश्यक आहे. सर्वांना मदत करण्यासाठी नवीन डिजिटल साधने आणि स्त्रोत वापरण्याचे ज्ञान आणि कौशल्य सर्वांना मिळाले पाहिजे शिक्षणात आय. सी. टी. वापर योग्यपध्दतीने केल्यास सर्जनशीलता, लवचिकता, सहयोग कौशल्य यासारख्या क्षमता वेगवेगळ्या प्रकारे शिक्षकांना मदत करू शकतात. चांगली अध्यापन साहित्य देऊन प्रारंभीक तयारी वाढू शकते अभ्यासक्रम हे केवळ [illegible] [illegible] आणि [illegible] [illegible] [illegible] आय सी टी च्या [illegible] [illegible] आणि [illegible] विद्यार्थ्यांना [illegible] [illegible] [illegible] आय सी टी चा उपयोग विद्यार्थ्यांना [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] आणि स्वतंत्रपणे ज्ञानाचा शोध अत्यंत वेगाने आणि मानवी बुद्धीने वाढत आहे. अधिक जिज्ञासु बनणे निर्णय घेणे आणि सादरीकरण हे सर्वात लक्षणीय पैलू बनले आहे.

आय सी टी चा वापर शिक्षणात सामान्यपणे पुढीलप्रमाणे करता येतो;

मल्टीमिडिया पी सी, लॅपटॉप नोटबुक, डिजिटल व्हिडीओ, लॅन आणि इतर नेटवर्क, मोबाईल फोन, वर्ड वाइड वेब, सीडी रॉम व डीव्हीडी, ई- मेल, डिजिटल लायब्ररी, संगणक परिषद (व्हिडीओ/ ऑडीओ) पॉवर पॉईट आणि उतेजन व भाषण ओळख, आय सी टी चा वापर उच्च शिक्षणासह सर्व स्तरातील शैक्षणीक प्रक्रीयेचा अविभाज्य भाग बनला आहे. विद्यार्थांना नवीन डिजिटल पद्धतीने जन्माला आलेले साहित्य शिकण्याचे मार्ग तयार केले आणि ते अभ्यासक्रमाच्या माध्यमातून परिवर्तनापेक्षा अधिक वेगाने आणि वारंवार घडतात.

विधार्थाचे शिक्षण वाढविण्यासाठी आय सी टी हे एक महत्वाचे साधन आहे सामाजिक कौशल्ये विकसित करण्यात समस्येचे निराकरण करण्यात सांस्कृतिक संवाद सुधारण्यासाठी विस्तृत संसाधने प्रदान करण्यासाठी आणि प्रेरणादायक करण्यास मदत करण्यसाठी आ सी टी प्रभावी ठरू शकते. विद्यार्थी ऐतिहासिक वैशिष्टे आणि विविधता तसेच जगभरातील सातत्य, बदल, कारण परिणाम व सहानुभूती, महत्व या संकल्पाद्वारे संकल्पना खोलवर समजून घेण्याची संधी प्रदान करतातशिक्षणात आय सी टी च्या उत्पादन

वापराची गुरुकिल्ली म्हणजे अशा प्रकारच्या क्रिया व संसाधने ओळखणे जे तंत्रज्ञानाच्या सभाव्यतेचा वापर करून नवीन आणि यशस्वी शिक्षण अनुभव तयार करतात.नैसर्गिक आणि अंगभूत वातावरणाची तुलना करणे विकसनशील तंत्रदानाची तुलना करणे व वैचारिक ज्ञान सादर करण्यासाठी विद्यार्थी सक्षम बनतील. संरक्षण शास्र युनिटच्या दरम्यान या मौल्यवान स्रोताचा वापर केल्यामुळे विद्यार्थ्यांना ज्ञान मिळविणे सोपे झाले आहे या तंत्रदानाचा वापर केल्यामुळे शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या सर्वागीण विकासात सात्यत्याने विकास करू शकतात. शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांद्वारे शैक्षणिक माहिती तयार करण्यासाठी आणि सामायिक करण्यासाठी संसाधनाच्या वापरास प्रोत्साहीत करण्यासाठी आय सी टी महत्वाचे आहे . संगणक प्रणाली शिक्षकासाठी नोट्स मध्ये सामजिक अभ्यासक्रम प्रक्रिया करण्यासाठी वापरली जाते .

निष्कर्ष : -

शैक्षणिक कामगिरीवर त्याचा सकारात्मक परिणाम होतो . सामाजिक शिक्षणाच्या शिक्षणात आणि शिक्षणामध्ये ही क्रांती घडून येईल आजकाल शिक्षणामध्ये तंत्रदानाचा वापर आधिक लोकप्रिय झाला आहे त्याकडे विशेष लक्ष दिले आहे प्रभावी शिक्षण आणि वाढती विद्यार्थी सख्या शिक्षण प्रक्रियेमध्ये संगणक तंत्रदानाचा वापर फायदेशीर ठरतो. याचा हेतू संगणक आणि समाजातील इंटरनेट- समर्थित निर्देशात्मक धोरणाचे पुनरावलोकन करणे आहे. शिक्षणात तंत्रदानाचा वापर अलीकडच्या वर्षात अधिक लोकप्रिय झाला आहे संगणक आणि इंटरनेट ही सामाजिक अभ्यासाच्या वर्गात अधिक महत्वाची अध्यापन साधने बनली आहे. विध्यार्थाच्या विकासासाठी तंत्रदान हा मुख्य आधार आहे संगणक आणि तंत्रदानाचा सामाजिक अभ्यासाच्या शिक्षणावर महत्वपूर्ण परिणाम होऊ शकतो. विद्यार्थाची गंभीर विचारसरणी, समस्या सोडविणे आणि निर्णय घेण्याच्या कौशल्याचा विकास होतो तंत्रदानामुळे वर्गात अधिक व्हिज्युअल साधने वापरण्याची क्षमता वाढली आहे. जी तरुण पिढीला आकर्षित करते आय सी टी हा सामाजिक शास्त्राचा अविभाज्य भाग बनला आहे.

संदर्भ :-

1. ICT (information and communications technology or - technologies), [online] Available:http://searchciomidmarket.techtarget.com/sDefinition/0,,sid183_gci928405,00.html.
2. दैनिक लोकमत ११ फेब २०१४.
3. स्पर्धा परीक्षा ५ जून २०१६.
4. http://ictschools.gov.in. ICT@Schools Scheme – Department of School
5. Yadav, D.S. (2006). *Foundations of Information Technology.* New Delhi: New Age International (P) Limited.
6. Shah, M. (2007). E-governance in India: dream or reality. *International Journal of Education and Development using ICT*